

آثار نبوغ و هنر ایران

دو قلب کورهای ترقی مجسمان

حسن نراقی

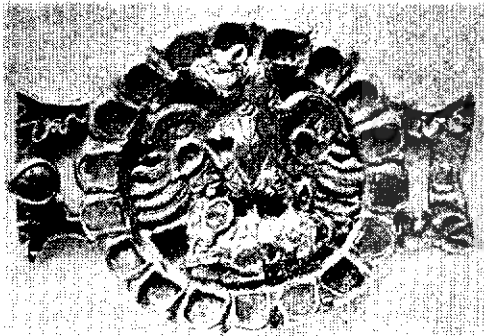
آثار تاریخی و هنری دوره‌های هخامنشی، اشکانیان و ساسانیان

شکل ۱

در موزه متروپولیتن نیویورک مجموعه‌های مفصل و گرانبهایی از انواع نمونه‌های اشیاء دوره‌های باستانی ایران دیده میشود، که گذشته از نظر ایران‌شناسی از لحاظ سیر تمدن بشر و اهمیت شایانی هم که در تاریخ تکامل صنعت و هنر دنیا دارد مورد توجه جهانیان میباشد. اما برای ایرانیان علاوه بر جنبه‌های تاریخی و هنری، مفهوم عالی‌تر و دقیق و لطائف دلپذیرتری را دربر دارد. زیرا که این آثار بمنزله تاریخ زنده و مدارک ارزنده انکارناپذیر است که نه تنها رشد تاریخی هنر و صنایع باستانی این سرزمین کهن‌سال را بخوبی نشان میدهد، بلکه تحولاتی را هم که در عقاید و اندیشه و آداب و سنن ملی چندین هزار ساله ساکنین آن پیدا شده کاملاً نمودار میسازد. نکته حساس و الهام‌بخش دیگر آن مربوط بمکان و محل کنونی این آثار یعنی شهر نیویورک میباشد که مرکز مهم بزرگترین کشور پیشرفته و صنعتی دنیا و در میان ملتی مرفه و توانا واقع شده.

کشور با عظمتی که از کلیه مواهب طبیعی بهره‌مند است، و همه‌گونه مزایای مادی و معنوی را برای مردم خود فراهم ساخته، بجز اینگونه سوابق درخشان تاریخی را که آنها را با زور و زر تسخیر پذیر نبوده و نیست. از اینجهت هر فرد ایرانی از مشاهده آثار پرافتخار وطن خود در موزه‌های امریکا، یک نوع وجد و نشاط خاصی را در نهاد خویش احساس میکند که از دیدن نظایر آنها در موزه‌های اروپا، هرگز چنین حس سرفرازی یا (باصطلاح روز) غرور ملی باو دست نمیدهد. چه آنکه ملل اروپائی نیز بکم‌وبیش خود سهم و افری در بنیان گذاردن تمدن و طی مراحل تاریخی دنیای گذشته را داشته و دارند.

شکل ۲ : بالا راست

شکل ۳ : چپ

شکل ۴ : پائین

از سال ۴۵۴ تا ۴۲۴ پیش از میلاد مسیح سلطنت کرده و قبر او در نقش رستم فارس است. مورخین یونانی نام او را آرتاکسر کسس نوشته‌اند.)

۷- جام باده‌نوشی زرین سلطنتی از عهد هخامنشی که

اینک عکسهائی از نمونه‌هائی از آثار ایران که از مجموعه‌های متعدد این قبیل اشیاء موزه متروپولیتن بمناسبت مزایای خاص آنها انتخاب شده :

۱- یک ورقه طلای کنده کاری که از دو طرف آن دوشیر برجسته بالدار سر بر آورده‌اند. این صفحه طلای زینتی چون از حفاریات همدان بدست آمده بطور قطع معلوم نیست که متعلق بدوره مادها و یا هخامنشی بوده است.

۲- سر یک مجسمه مفرغی انسان متعلق بسه‌هزار سال قبل است که از کاوشهای در شمال غرب ایران بدست آمده.

۳- غلاف جای تیر از جنس مفرغ از سه‌هزار قبل با نقش‌ونگار برجسته که نمودار عقاید و وضع زندگانی مردم آن عصر میباشد مانند صورت خدای بالدار و خدای ریش‌دار.

۴- قلاب طلا دارای نقش عقاب که اطراف آن با فیروزه زینت داده شده از دوره اشکانیان است از حفاریات نهاوند بدست آمده.

۵- سرگاو از سنگ حجاری شده دوره هخامنشی از سر ستونهای تخت‌جمشید است.

۶- جام نقره که در کتیبه آن بخط میخی نام اردشیر هخامنشی کنده شده.

(اردشیر اول معروف بدر از دست پسر خشایارشا است که

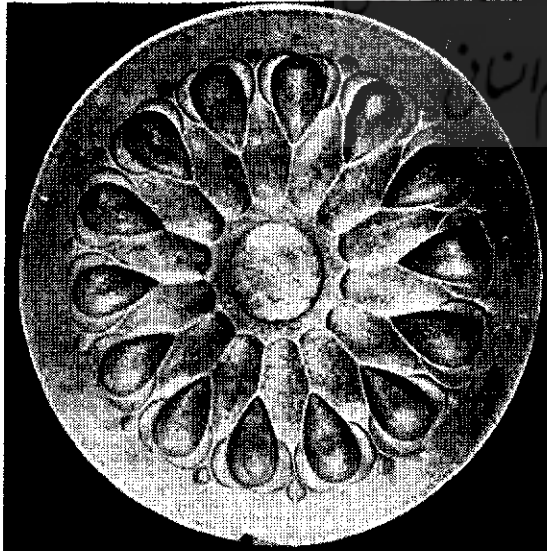
بخشیده‌اند همچون عنوان خورشید کلاه و خورشیدرایت و غیره.

چون سخن بدینجا رسید بی‌مناسبت نیست که از پاره‌ای آثار هنری مشابه این اشیاء و نام و نشان پدیدآورندگان آنها نیز باختصار یاد بنمائیم :

برطبق مدارك موثق تاریخی و نتایج بدست آمده از تحقیقات علم‌الآثار پوشش و لباس و همچنین تاج سر هر يك از پادشاهان ساسانی ، رنگ و طرح و نقش و مشخصات جداگانه‌ای داشته . چنانکه شاپور اول (۲۴۱ تا ۲۷۱ میلادی) که والرین امپراطور روم را در جنگ اسیر نمود تاج بزرگ قرمز رنگی بسرمی‌نهاد و جامه‌اش هم آبی آسمانی با شلوار سرخ نقش دار بوده است . تصویری که از این پادشاه در (نقش رستم) و (شاپور گازرون) حجاری شده شاپور در حالیکه سوار بر اسب میباشد والرین در برابر او زانوی عجز و نیاز بر زمین زده . اما در سالن کتابخانه ملی پاریس يك تابلو نقاشی گرانبهائی از این حادثه کم نظیر تاریخی موجود است که در آن شاهنشاه ساسانی با قیافه قهرمانی و پیروزمندی که دارد به نیروی بازوی سطر خود امپراطور را از روی اسب ربوده مانند عقابی که گنجشگی را بچنگال تیز خود بیاویزد او را در هوا معلق نگاهداشته است.^۱

۱- شرح این داستان حماسی و گراور حجاریهای شاپور و والرین در کتاب گرانقدر (اقلیم پارس) نگارش دانشمند باستان‌شناس آقا سید محمدتقی مصطفوی ملاحظه شود .

شکل ۶

در نوع خود بی نظیر میباشد .

۸- تنگ مفرغ از عهد ساسانی .

این تنگ از جهت تناسب شکل و اسلوب و همچنین ظرافت و حسن سلیقه‌ای که در طرح نقشه آن بکار برده شده زیباترین نمونه‌ایست که حتی در مقایسه با آثار صنعتی مدرن دنیای کنونی هم دلپذیر و بی نظیر است .

۹- يك قطعه كچ ببری برجسته عهد ساسانی که از حفريات در مداین پیداشده .

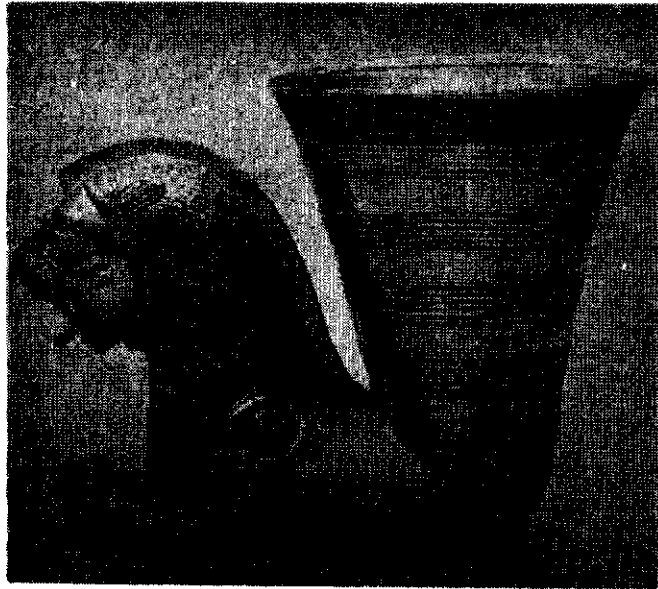
۱۰- يك ظرف نقره مطلا با نقش برجسته فیروز اول ساسانی (۴۵۹ تا ۴۸۳ میلادی) در حال شکار کردن بز کوهی تاج کنگره‌دار او باشکل هلال و کره روی آن علامت ماه و خورشید است ، زیرا پادشاهان ساسانی که عنوانشان شاه‌شاهان بود خود را برادر ماه و خورشید میدانستند ، چنانکه شاپور دوم (۳۱۰ تا ۳۷۹ میلادی) که از همه پادشاهان آن سلسله نیرومندتر بوده، در نامه‌ای که بکنستانتین نوشته خود را برادر ماه و خورشید، و ستارگان را هم دوست خود میخواند . و حتی برخی از پادشاهان ایران در دوره‌های اسلامی هم بالقباب و عناوین مختلفی خود را بماه و خورشید منسوب و مربوط داشته‌اند ، و بلکه در فرمانهای رسمی به پادشاهان مخاطب و معاصر خود هم از این نماد کلاهی

شکل ۵

شکل ۸

شکل ۷

شکل ۹ و ۱۰

* * *

و نیز در مجموعه آثار تاریخی همین کتابخانه پاریس ظرف گرانبهائی از دوره ساسانی نگاهداری میشود که نقش روی آن صحنه‌ای از شکارگاه خسرو پرویز را نمودار ساخته است .

* * *

و همچنین در میان ظرفهای بلور و شیشه قدیمی کتابخانه نامبرده تصویر دیگری نیز از خسرو پرویز روی يك جام بلوری نقش شده . در آن تصویر خسرو روی تخت سلطنتی که آنرا دو اسب بالدار میکشد نشسته ، وقالی تاریخی مشهور به چهار فصل هم در زیرپایش گسترده است .

* * *

در پایان گفتار خود نتیجه منطقی این مبحث دامنه‌داری که بزرگترین درس عبرت تاریخ را بما می‌آموزد مورد توجه قرار میدهیم .

بطوریکه اکنون مشهود میباشد از کلیه آثار و مظاهر تاریخ و تمدن باشکوه کهن سال ایران باستان ، تنها وثیقه معتبر و گویا و مدرک دنیا پسندی که برای آگاهی نسل حاضر از گذشته‌های سرزمین و نیاکان خود باقی مانده ، همین آثار هنری هست و بس . و این هم خود دلیل موجهی است بر آنکه همه چیز و جامعه‌های بشری در طی حوادث روزگار دستخوش فنا و نابودی میگردد مگر آثار گرانمایه هنری که مظهر زیبایی‌های روانی و نماینده اندیشه‌های لطیف انسانی است . زیرا روح بلند پرواز هنر آفرین چون از سرچشمه ابدیت سیراب میگردد و با منابع الهام بخش آفرینش پیوستگی معنوی دارد از اینرو شعله‌های دلفروزش که بصورت شاهکارهای هنری جلوه گر میشود مانند ستارگان پرفروغ آسمانی همواره تابنده و جاوید می‌باشد .